

- روز قلم

تاریخ نوشتار در وسیعترین مفهوم، به بیست هزارسال و با محدود ساختن به نظامهای نوشتاری مدون به شش هزار سال باز می‌گردد...

بسم الله الرحمن الرحيم

«# ن و القلم و ما یسطرون «

1- تاریخ قلم و فرایند علمی نوشتار

– تاریخ نوشتار در وسیعترین مفهوم، به بیست هزارسال و با محدود ساختن به نظامهای نوشتاری مدون به شش هزار سال باز می‌گردد. از جمله موادی که برای این امر بکار می‌رفته اند، سنگ، چوب، فلز، پوست حیوانات، برگ درختان، استخوان، صدف، گل رُس، موم، کوزه، ابریشم، پنبه، کاغذ و جز آن را می‌توان نام برد. با نیم‌نگاهی به این چند نمونه می‌توان دریافت که مواد نامبرده به دو گونه اصلی فسادپذیر و فسادناپذیر تقسیم می‌شوند. اما آنطور که تاریخ نشان می‌دهد نوشتن بر مواد فسادناپذیر همواره مقدم بر نگارش بر مواد فسادپذیر بوده است. مواد مزبور تا حد زیادی بر ابزارهای نوشتن نیز تأثیر گذاشته و متقابلاً تأثیر پذیرفته است. به طور مثال، سنگ تراش برای کار خود به ابزارهای گوناگونی نیاز دارد که با قلم مورد استفاده بر کاغذ و قلم موی به کار رفته بر پایپروس متفاوت است.

– فرایند علمی نوشتار را می‌توان به طور کلی در دو دسته تقسیم کرد. یک دسته خطوطی را شامل می‌شود که با استفاده از ابزارهای تیز چون سوزن، چاقو، قلم سنگ تراشی و جز آن بر سطح ماده نوشتاری کنده می‌شود. دسته دیگر شامل خطوطی است که به وسیله قلم پَر، قلم نی، چوب یا فلز، قلم مو و با استفاده از جوهر بر سطح ماده نوشتاری ترسیم می‌شود. نسخه برداری از نوشته ای بر سنگ یا فلز بطور منطقی در نهایت به اختراع چاپ منجر شد.

2- قلم و انتقال اندیشه از منظر قرآن

– «# قلم « مقسم دوران تاریخ و ماقبل تاریخ است، حافظ علوم و دانشها، پاسدار افکار اندیشمندان، حلقه اتصال فکری عالمان، و پل ارتباطی گذشته و آینده بشر است؛ و حتی ارتباط آسمان و زمین نیز از طریق لوح و قلم حاصل شده است.

«# قلم « انسانهایی را که جدا از هم، از نظر زمان و مکان زندگی می‌کنند پیوند می‌دهد، گویی همه متفکران بشر را در تمام طول تاریخ و در تمام صفحه روی زمین در یک کتابخانه بزرگ جمع می‌بینی!

– «# قلم « رازدار بشر و خزانه دار علوم، و جمع آوری کننده تجربیات قرون و اعصار است، و اگر قرآن به آن سوگند یاد می‌کند به همین دلیل است و البته قلم وسیله ای برای «# ما یسطرون « و نوشته ها، که قرآن به هر دو سوگند یاد کرده است. زیرا بر اساس یک تفسیر منظور از قلم «# تعلیم کتابت « است و براساس تفسیر دیگر «# علمی « است که از طریق کتابت به انسان می‌رسد.

3- قلم در آیین روایات

– در بعضی از روایات آمده است که (ان اول ما خلق الله القلم) «# نخستین چیزی که خدا آفرید قلم بود «. این حدیث را محدثان شیعه از امام صادق علیه السلام نقل کرده اند و در کتب اهل سنت به عنوان یک خبر معروف نیز آمده است. و در حدیث دیگری خداوند اولین خلق خود را گوهری می‌داند (اول ما خلق الله تعالی جوهره) «# نخستین چیزی را که خداوند آفرید گوهری بود « از سوی دیگر برخی از روایات از «# عقل و خرد « به عنوان اولین مخلوق خداوند یاد می‌کنند (ان ما خلق الله العقل) «# نخستین چیزی را خدا آفرید عقل و خرد بود «. اما با توجه به پیوند ویژه ای که در میان گوهر، قلم و عقل است مفهوم «# اول بودن « همه آنها روشن می‌شود. لذا پیامبر «# امی « و درس ناخوانده، در نخستین آیات وحی (علق/آیات 1 تا 4) بر مسئله «# علم و قلم « تأکید می‌ورزد و مهمترین پیام الهی را از طریق «# قلم « انتقال می‌دهد.

– پیشوایان اسلام در احادیث متعددی به یاران خود تأکید کردند که به حافظه خود قناعت نکنند و احادیث اسلامی و علوم الهی را به رشته تحریر در آورند و برای آیندگان به یادگار بگذارند در شعری از شعرای عرب آمده است که: «# خداوند اینگونه برای قلم از آن روز که تراشیده شد مقدر کرده است که شمشیرهای تیز خدمتگذار آن باشند « این تعبیر اشاره لطیفی به تراشیدن قلم به وسیله چاقو و قرار گرفتن تیغهای تیز در خدمت قلم از آغاز کار است. و برآستی «# مداد علما « بر «# دماء شهداء « پیشی گرفته است.

4- قلم و جهان جدید

– در آغاز قرن بیستم، کسی این تردید را بخود راه نمی‌داد که قلم و کاغذ را مهمترین و مؤثرترین ابزار ذخیره سازی اطلاعات بدانند، زیرا در آن زمان جوامع به لحاظ اقتصادی و فکری به جامعه های کاغذ مدار تبدیل شده بود، اما پایه های این باور پس از چندی به لرزه درآمد و با ظهور رایانه، رشد سریع تکنولوژی اطلاعات، تلویزیون، استفاده های گوناگون از فیلم ویدئو، میکرو فیلم، میکروفیش و

ابزارهاي الكتريكي، برتري بلا رقيب كاغذ و قلم به طور جدي به مبارزه طلبيده شده است. و اگر چه هنوز كتابخانه الكترونيكي و ادارة بدون كاغذ و قلم و جامعه بدون كتاب نيامده است، اما موقعيت ابزار و مواد نوشتني از بنياد دگرگون شده است. بدین ترتيب فرهنگ حقيقي كه از طريق تأثير قلم بر كاغذ شكل می گرفت به فرهنگ مجازي يعني ضربات نوري و صفحات مجازي رایانه تبدیل مي شود.